

Kjønnsforskjeller og yrkespreferanser

Opprettholdelsen av kvinners kulturelle mandat

Unn-Doris Karlsen Bæck

Norge framstilles ofte som et av de land i verden hvor kampen for likestilling har kommet lengst. Om en ønsker å studere ungdom i Norge, er likevel kjønn en sosial kategori som er umulig å unngå. Etter tiår med kvinnefrigjøring og kamp for likestilling mellom menn og kvinner, framstår kjønn fremdeles som en av de mest solide og stabile strukturerende variablene vi har. Denne artikkelen tar opp kjønnsforskjeller i unges vurdering av hva som er viktig når de skal velge framtidig yrke.

Valg av utdanning og yrke er sentrale temaer i de fleste unges menneskers liv. Valgene som tas på disse områdene, er spesielt viktige fordi de legger sterke føringer på individenes livssituasjoner, sosiale status og økonomi senere i livet. Kjønnsforskjeller på dette området har derfor viktige implikasjoner både for det enkelte individ og på samfunnsnivå. Utdanning og yrke henger systematisk sammen med forfordeling av makt, status, penger, goder og byrder blant store grupper av individer. Denne artikkelen tar opp kjønnsforskjeller i unges vurdering av hva som er viktig når de skal velge framtidig yrke.

I artikkelens teoretiske innledning presenteres teorier som søker å forstå hvordan kjønns spesifikke preferanser formes, som videre drøftes med referanse til samfunnsmessige endringer knyttet til menns og kvinners forhold til arbeid og familie. Siden fokus her spesielt retter seg mot utdannings- og yrkespreferanser, ser vi spesielt på utdanningssystemets rolle i kjønnssoialiseringen. I artikkelens andre del belyses temaene empirisk gjennom å bruke data fra en spørreskjemaundersøkelse som ble foretatt blant elever ved videregående skoler i Troms fylke. De teoretiske utlegningene og de empiriske analysene diskuteres i sammenheng i artikkelens siste del. Det er spesielt jentenes situasjon som vektlegges.

Kjønn, utdanning og arbeid

De siste tiårene har vi sett store endringer med hensyn til kvinners situasjon når det gjelder utdanning og arbeid. Utdanningsekspløsjonen, som kanskje er en av de viktigste samfunnsendringene i denne perioden, har påvirket jentene mye mer enn guttene, fordi det i stor grad er jentenes inntog på utdanningsarenaen som svarer for økningen i utdanning (Hoel 1997). I dag velger jenter blant et langt større antall yrker enn tidligere. Utdanningsområdene er blitt mer kjønnsnøytrale i den forstand at en rekke tidligere mannsdominerte utdanninger får et stadig sterkere innslag av kvinner. Enkelte av disse utdanningsretningene, som jus og medisin, er i dag kvinnedominerte.

Til tross for disse endringene framstår det norske arbeidsmarkedet som et av de mest kjønnssegregerte i hele Europa (Hoel 1997). Håland og Daugstad (2003) peker på at det fremdeles er store skiller i hva slags næring kvinner og menn jobber innenfor. Mens kvinner dominerer innenfor helse og omsorg (8 av 10 som jobber innenfor helsetjenester og sosiale tjenester er kvinner), er menn i flertall innenfor industri, oljeutvinning og bygg- og anleggsvirksomhet. Det er dessuten fremdeles meningsfullt å snakke om et kjønnsdelt utdanningssystem i den forstand at jenter og gutter velger forskjellige typer utdanning.

Vertikal kjønnssegregering i utdanning handler om at kvinner og menn tar utdanning på ulikt nivå, mens horisontal kjønnssegregering handler om at kvinner og menn tar ulike typer fag (Støren og Arnesen 2003). Fokus for denne artikkelen er primært horisontal heller enn vertikal kjønnssegregering – selv om det ene svært ofte henger sammen med det andre om vi tar med i betraktning hvilke posisjoner med tilhørende status og prestisje ulike typer fag og utdanninger omsettes i på arbeidsmarkedet. Mens veksten i utdanning i de fleste vestlige land de siste tiårene har ført til lavere vertikal kjønnssegregering i utdanning, har den horisontale kjønnssegregeringen endret seg lite og må karakteriseres som høy (Bradley 2000).

Kjønnsmessig arbeidsdeling og kvinners kulturelle mandat

En rekke studier har vist at jenters og gutters verdier og preferanser er forskjellige (Dahlgren 1979, Helve 1993, Roalsø 1994), og det er blitt reist diskusjoner knyttet til hvorvidt kvinner har en distinkt moral eller etikk som er forskjellig fra menns, og som er basert på omsorg og ansvar for andre (Gilligan 1982, Mason 1996). Gilligan (1982) har hevdet at de sosiale forhold kvinner lever under, og den typen aktiviteter kvinner tenderer mot å ta

del i sine relasjoner med andre, legger forholdene til rette for utviklingen av en etikk for omsorg og ansvar; kvinners «different voice». Denne «different voice» er empirisk, men ikke essensielt eller iboende kjønnnet, hevder Gilligan og andre (Gilligan 1982, også Broch-Due 1991, Mason 1996, Ve 1991). Den kjønnsmessige arbeidsdelingen betraktes derfor av mange som utgangspunktet for å forstå kjønns sosialisering og kjønnsidentitet (f.eks. Bourdieu 2001, Broch-Due 1991, Ve 1991).

Slik Bourdieu (1990, 2001) ser det, konstrueres kjønnsmessig identitet samtidig som forestillingen om arbeidsdelingen mellom kjønnene konstrueres, og de er derfor konstruert på basis av det samme sosialt definerte sett av biologiske og sosiale eksponenter. Han sier:

«In other words, the growth of awareness of sexual identity and the incorporation of the dispositions associated with a particular social definition of the social functions assigned to men and women come hand in hand with the adoption of a socially defined vision of the sexual division of labour.» (Bourdieu 1990: 78)

Kjønnsforskjellene er derfor basert på en sosial *pålegging* som finner sitt grunnlag i den kjønnsmessige arbeidsdelingen (Bourdieu 2001). I henhold til dette perspektivet vektlegger gutter og jenter forskjellige preferanser med hensyn til valg av framtidig yrke fordi de er sosialt utpekt til å gjøre dette. Hos Bourdieu begrepsfester *habitus* hvordan materielle levetilstander, slik som den kjønnsmessige arbeidsdelingen, transformeres til tenkemønstre som genererer praksiser, aspirasjoner og preferanser i individer. Habitus defineres som et system av disposisjoner som kontrollerer aktørens handlinger. Disse disposisjonene er produkter av de sosiale forhold individene vokser opp under. Habitus dannes i barndommen ved at barnet får tilgang til kunnskap om verden. Kunnskapen er allerede strukturert av andre, vanligvis foreldrene, og slik sett «overtar» barnet verden slik den framstår for de menneskene som omgir det. Denne kunnskapen internaliseres og omformes så til disposisjoner. Disposisjonene gjør individene i stand til å handle meningsfullt og til å oppfatte andres handlinger som meningsfulle.

Ifølge Broch-Due (1991) er de krav og den kunnskap som er nødvendig for å mestre menns og kvinners oppgaver, så forskjellige at dette påvirker hvordan jenter og gutter tenker, og det påvirker premissene for deres handlinger generelt. Begrepene om «ansvarsrasjonalitet» («omsorgsrasjonalitet») som den dominerende form for rasjonalitet blant kvinner, og «teknisk begrenset rasjonalitet» som den dominerende form for rasjonalitet blant menn, har blitt brukt for å karakterisere denne forskjellen (Sørensen 1982).

Ifølge den kjønnsmessige arbeidsdelingen i vårt samfunn er kvinners viktigste ansvarsområder knyttet til reproduksjonssfæren, det vil si omsorgsarbeid i tilknytning til barn og husarbeid, mens menns ansvarsområder er knyttet til produksjonssfæren, det vil si lønnsarbeid (Arnot 2002, Broch-Due 1991, Coser 1991). Bourdieu hevder at den kjønnsmessige arbeidsdelingen tildeler menn politikken, det som foregår utenfor husets fire vegger, den offentlige arena, lønnsarbeid utenfor hjemmet og så videre, mens kvinner tildeles hjemmet, det usynlige arbeid, psykologi, følelser, det å lese romaner og så videre. (Bourdieu 1993: 161). Coser (1991) kaller de forventninger kvinner møter om å være familiens viktigste omsorgsgiver for kvinners *kulturelle mandat*. Slik hun ser det, plasserer det kulturelle mandat kvinner i en førmoderne rolle, nærmere familien og den indre, private sfære. Ifølge Coser har ikke jenter yrkesvalg like langt framme i bevisstheten som gutter har, og formingen av en jentes identitet som kvinne avhenger ikke så mye av hennes framtidige yrke som formingen av en gutts identitet som mann gjør. Selv om også jenter må ta valg som påvirker framtida deres, vurderer de vanligvis det å ha omsorg for en familie som det viktigste de skal gjøre, hevder Coser.

På denne måten foretar jenter og gutter sine valg i overensstemmelse med de forventningene som er innebygd i kjønnsrollemønstret og kjønnssystemet. På grunn av disse forventningene får ikke kvinner den samme støtte fra familien og miljøet rundt i forhold til å ta høyere utdanning sammenlignet med menn. I tillegg er det i mange yrker fremdeles fordommer mot kvinner, og kvinnelig arbeidskraft blir ofte betraktet som mindre stabil. Derfor «vet» jenter også at de etter all sannsynlighet vil få mindre igjen for en lang utdanning i form av yrkesposisjon og inntekt. På denne måten forklares forskjeller i utdanningsatferd blant jenter og gutter med de sosiale roller de forventes å skulle fylle som voksne. Chisholm (1997) hevder at det sjelden er nødvendig å eksplisitt marginalisere og ekskludere jenter fra sektorer av arbeidsmarkedet, eller gutter fra «kvinnearbeid», fordi unge mennesker generelt vil ekskludere seg selv i god tid før overgangen mellom utdanning og lønnsarbeid. Ifølge Chisholm gjør de det delvis fordi rekkevidden av hva som er mulig i seg selv, er skissert av deres kjønn. Pierre Bourdieu (1993) forklarer kjønnsforskjeller på arbeidsmarkedet delvis gjennom samme typer mekanismer. Slik han ser det, eliminerer gutter og jenter seg selv fra visse yrkesvalg. Konsekvensene av dette er vanligvis mest alvorlig for jenter, fordi de utelukkes fra yrker som gir status og posisjon i samfunnet. Bourdieu hevder at jenter som diskvalifiserer seg selv på denne måten, gjør dette fordi de ikke ser på seg selv som innehavere av den kompetansen som er nødvendig for høy-statuskarrierer.

Kjønns sosialisering i skolen

For å kunne forstå kjønnsforskjeller i utdannings- og yrkesvalg må en, som påpekt av en rekke forskere (Arnot 2002, Coser 1991, David 1978), utforske prosesser knyttet til kjønnskonstruksjon både i familien og i utdanningssystemet. Som vi ser det hos Bourdieu, betraktes kjønnen identitetsforming ofte som del av den tidligste primærsosialiseringen som finner sted i familien, og utdanningssystemet og andre institusjoner tjener kun til å opprettholde og reproducere slike identiteter.¹ Hva er det i skolens måte å operere på som gjør at kjønnsforskjeller i identiteter, persepsjoner og preferanser reproduseres og opprettholdes?

Ulike aspekter har blitt understreket for å besvare dette spørsmålet. Bowles og Gintis (1976) peker på det de kaller for *korrespondanseprinsippet*, som viser til en strukturell overensstemmelse mellom lærer–elev-relasjonens hierarki og hierarkiet mellom sjef og arbeider, noe som reproduserer den autoritetsstruktur og de former for kontroll som er karakteristiske i klasserelasjoner. Produksjonens sosiale relasjoner kommer til uttrykk i strukturelle ekvivalenter i utdanningens sosiale relasjoner. Arnot (2002) benytter den samme logikken på kjønnssegregering når hun hevder at for eksempel mannlige sjefers kontroll over kvinnelige arbeidere gjenspeiles i det kjønnsmessige hierarkiet i skolens arbeidsdeling med mannlige rektorer og inspektører og en overveiende kvinnelig lærerstab. Sosialiseringen finner sted gjennom å erfare de sosiale relasjonene og autoritetsstrukturene i skolen som gjenspeiler de som finnes i deres framtidige arbeidsplasser.

Ved hjelp av Basil Bernsteins teoretiske rammeverk undersøker Arnot (2002) også hvordan skolegang overfører en spesifikk kjønnskode hvor individers kjønnsidentiteter og kjønnsroller konstrueres under skolens klassifiseringssystem. Ifølge Arnot blir grenselinjene mellom de aktiviteter, interesser og forventninger som er «passende» for de to kjønns framtidige yrker, vedlikeholdt i skolen. Med referanse til Clarricoates studier (Clarricoates 1980) viser Arnot for eksempel at i tradisjonelle skoler kan en finne en tydelig grense mellom definisjonene av maskulinitet og femininitet, implementert gjennom spesifikke pedagogiske forhold hvor for eksempel barnets atferd evalueres i henhold til kjønnspassende kriterier («det er ganske bra for en jente», «små jenter gjør ikke sånn»). Lærerne opprettholder kjønnsdistinksjonene i forhold til deres forventninger om dyktighet og utdanningsmessig suksess og deres former for disiplin. Ifølge Arnot er det slik at selv om denne formen for pedagogikk mest sannsynlig opptrer i samfunn hvor den kjønnsmessige arbeidsdelingen hjemme og på arbeidsplassen er sterkt atskilt, er klassifikasjonen av barn etter kjønn til stede også i skoler med

middeklasseelever og lignende. Mens kjønn kanskje ikke vil være det viktigste organiseringsprinsippet i slike skoler, kan det likevel være operativt når det gjelder sosial kontroll av elevene, sier hun.

Endrede kjønnsroller

Som nevnt ovenfor har kvinners liv endret seg dramatisk i løpet av de siste tiår når det gjelder utdanning og arbeid. Menns liv har også endret seg i løpet av den samme perioden, og kanskje spesielt de forventninger menn står overfor. Sosiale endringer, slik som økning av kvinner i lønnet arbeid, det at kvinner fortsetter å delta i lønnsarbeid etter å ha fått barn og nedgangen i familiestørrelse, hevdes å ha en effekt når det gjelder forventninger og normer knyttet til blant annet det å være foreldre (Blau 1984, Lupton og Barclay 1997, Pleck 1987, Poussant 1995). Ifølge Pleck (1987) har vi siden slutten av sekstitallet sett tilsynekomsten av den «nye» far, som er omsorgsfull og interessert i sine unge barn samtidig som han er engasjert i lønnsarbeid – som motsats til den «distanserte forsørger» eller «kjønnsrollemodellen». Det er rimelig å anta at slike endringer vil influere preferansene knyttet til utdanning og yrke. Lupton og Barclay (1997) hevder imidlertid at selv om arketyper om den «nye» far endrer familieliv og utfordrer tradisjonelle oppfatninger om maskulinitet, er den «nye» far bare en av de dominerende oppfatninger som er i sirkulasjon i relasjon til hvordan menn forventes å opptre og presentere seg selv. Menn forventes fremdeles å delta for fullt i den økonomiske sfære og opptre som forsørgere for sine familier, og de oppfordres til å konstruere sine selvidentiteter som maskuline subjekter gjennom yrkesrollen. I tillegg varierer forståelsen av farskap og praksis knyttet til det å være far mellom menn fra ulike sosiale klasser, med ulikt utdanningsnivå og med ulik etnisk og kulturell bakgrunn (LaRossa 1988, Lupton og Barclay 1997, McKee og O'Brien 1982). Modellen om den «nye» far har hatt størst innflytelse når det gjelder å forme farsrollen i middelklassefamilier (Griswold 1993, LaRossa 1988, Messner 1993).

På samme måte ser vi at til tross for endringer som har influert jenters hverdagsliv, møter unge jenter fremdeles mange av de samme forventninger knyttet til familieansvar som tidligere generasjoner møtte (Anyon 1983, Broch-Due 1991, Holstein-Beck 1995). Som et resultat av dette forventes moderne jenter å være i stand til å kombinere rollen som familiens viktigste omsorgsgiver med en yrkesrolle. Holstein-Beck hevder derfor at jenter tvinges til å ta avgjørelser knyttet til utdanning og arbeid på en måte som forbereder dem for kombinasjonen av yrkesrolle og morsrolle. Broch-Due (1991)

er opptatt av de samme prosessene, og hun ser dette som et dobbelt sett av forventninger som kommuniseres til kvinner i dag. Både Holstein-Beck og Broch-Due hevder derfor at den moderne kvinne på samme tid tilhører to grupper med grunnleggende motsigelsesfulle normer og interesser. De kvalitetene som er viktige i reproduksjonssfæren, står ofte i motsetning til de kvalitetene som blir betraktet som ideelle i arbeidslivet. I familien krever barna kvinnens empati, engasjement og tid, sier Holstein-Beck, og visse kvaliteter kreves for å møte slike krav. På jobb, derimot, må hun tilfredsstille kravene fra arbeidslivet og passe inn i en helt annen kultur. Hun bør være forretningsmessig, profesjonell, konkurranseorientert og ikke emosjonell. Som Holstein-Beck uttrykker det burde hun i så stor grad som mulig være frikoplet fra sin rolle som mor (Holstein-Beck 1995: 116). Forventningene rettet mot menn er på den andre siden fremdeles mer enhetlig rettet mot produksjonssfæren (Broch-Due 1991).

En annen ambivalens som eksisterer i dagens unge kvinners liv, er knyttet til forholdet mellom idealer og realiteter på de utdanningsmessige og yrkesmessige arenaene. I Norge har vi en offentlig politikk som tar sikte på å hindre kjønnsdiskriminering og å fremme likestilling på så godt som alle områder. Vi har også en offentlig skole som er forpliktet til å arbeide for økt likestilling mellom kjønnene (Imsen 2000). Bestemmelser om kjønn innenfor offentlig lovverk stemmer imidlertid ikke nødvendigvis med hvordan kjønn slår ut for eksempel når det gjelder ansettelse av kvinnelige ledere i det private næringsliv. Endringstakten innenfor ulike nivåer hvor kjønn aktualiseres, er ikke lik (Drotner 1993), og kjønnsbasert forskjellsbehandling henger igjen på flere felter. Dette representerer en motsetning i unge jenters liv, og selv om ambivalens og spenning i en forstand er del av livet for alle individer i det senmoderne, er dette spesielt tydelig i unge kvinners liv. Mens rådende samfunnsideologi forteller at jenter har de samme muligheter som gutter, viser fortellinger fra andre områder at dette ikke er tilfelle. Den senmoderne ideologien om det frisatte og autonome individ eksisterer side om side med det selvfølgelige i at kvinner skal ha hovedansvar og -omsorg for barn og hjem. Beck (1997: 151–152) hevder derfor at kvinner forblir i en historisk mellomstilling som er fylt av motsetninger. På den ene siden har kvinnene erobret tidligere mannsbastioner knyttet til rettigheter og utdanning. På den andre siden får kvinner nå, slik Beck ser det, oppleve at dette er papirrettigheter som neppe får menn til å oppgi sine privilegier, for eksempel fritak fra husarbeid.

Slik Drotner (1993) ser det, stiller disse motsetningene unge kvinner i en *strukturell dobbeltposisjon* i moderniteten. Som *ungdom* står de ved inngangen til voksenlivet, hvor den økonomiske produksjonen er viktigst (i til-

legg til ideologier om selvrealisering osv.). Som *kvinner* står de med hovedansvaret for å videreføre den sosiale produksjon, det Coser (1991) omtaler som kvinners kulturelle mandat. Unge kvinner skal altså, ifølge Drotner, utvikle en individualitet og noen ferdigheter som de kan bruke til å tjene penger og klare seg selv, samtidig som de skal oppøve relasjonsbevissthet og kompetanser de kan bruke som mødre og hustruer. De skal kunne stige opp i modernitetens hierarki, men akseptere dette hierarkiets kjønnsbestemte struktur. De skal kort sagt leve en *dobbel identitet*, hevder hun.

Hva er så viktig for jenter og gutter når de skal velge utdanning og yrke? I det følgende presenteres analyseresultater fra en survey hvor blant annet dette temaet ble tatt opp. Elevene som deltok i surveyen, ble bedt om å rangere viktigheten av ulike aspekter knyttet til valg av yrke. Noen av disse aspektene var direkte relatert til arbeidets natur, andre var relatert til lønn, opprykksmuligheter og så videre, mens andre igjen var relatert til ting som ikke har noe med arbeidet i seg selv å gjøre, som for eksempel viktigheten av hvorvidt jobben kan kombineres med familieliv.

Metode

Studien

Studien ble utført våren 1998 ved 19 videregående skoler i 11 kommuner i Norges nest nordligste fylke, Troms fylke. De resterende 14 kommunene i fylket har ikke videregående skoler, og elevene vil vanligvis gå på skole i en av nabokommunene. I Norge begynner cirka 96 % av de som går ut av grunnskolen, på videregående skole (Statistisk sentralbyrå 2002). Studien ble utført i elevenes siste år på videregående skole, det vil si blant VKII-elever, og var en selvrappporterende survey, som ble administrert ved skolene av lærerne. Elevene fylte ut spørreskjemaene i skoletimene, og skjemaene ble utfylt anonymt. Fra en total populasjon på cirka 1 245 elever ble 902 plukket ut gjennom en randomisert utvalgsprosedyre. Av disse 902 elevene var det 746 som faktisk fylte ut spørreskjemaene. Utvalgsprosedyrene var designet for å generere et representativt utvalg av populasjonen av VKII-elever i Troms fylke. Med en svarprosent på cirka 83 % må en kunne vurdere analyseresultatene som reliable. Utvalget består av 37,5 % gutter og 62,5 % jenter. Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå var andelen gutter innenfor VKII i Troms fylke i 1997/1998 om lag 41 %², så utvalget viser en viss skjevfordeling i forhold til populasjonen. Årsaken til dette ligger i den utvalgsmetoden som har vært benyttet, klyngeutvelging.³

Målene

Analysene tar utgangspunkt i 4 variabler som er generert gjennom faktoranalyse (se Appendiks), og de viser underliggende mønstre i forhold til hva som er viktig for valg av yrke blant elevene. Den første dimensjonen tar opp i hvilken grad elevene mener at *altruistiske* aspekter er viktige når de skal velge et yrke. Respondenter som rapporterer at det å ha med mennesker å gjøre er svært viktig, eller at de har et sterkt ønske om å hjelpe andre mennesker, vil score høyt på den altruistiske dimensjonen. Den *karriereorienterte dimensjonen* handler om hvor viktig det er å gjøre karriere, og respondenter som vektlegger høy inntekt, sikker jobb, gode framtids- og opprykksmuligheter, oppnår høye scorere på denne dimensjonen. Dimensjonen *sikkerhet og komfort* tar opp i hvilken grad et yrke velges på bakgrunn av årsaker som har å gjøre med at det for eksempel er mulig å få denne typen jobb på hjemstedet, eller at yrket er kjent for en enten i den forstand at en selv kjenner mange innenfor samme yrke, eller at yrket er populært. Den siste dimensjonen, *selvrealiseringsdimensjonen*, dekker viktigheten av å ha en fri og uavhengig arbeidssituasjon, og i hvilken grad arbeidet er interessant i seg selv. I tillegg diskuteres noen variabler som ikke ble inkludert i noen av dimensjonene i faktoranalysen: 1) yrket må være mulig å kombinere med familieliv, 2) liker teknisk arbeid og 3) liker praktisk arbeid.

Resultater

Den første utdanningsrelaterte avgjørelsen ungdom skal ta etter endt grunnskole, har i dag lite å gjøre med hvorvidt de skal begynne på videregående skole eller ikke. Det å begynne på videregående skole er det åpenbare valget for nesten alle, uavhengig av kjønn – eller andre strukturelle variabler for den del. Spørsmålet har mer å gjøre med hvilken retning en skal velge innenfor det videregående skolesystemet, og det er betydelige forskjeller når det gjelder hvilken type fag jenter og gutter velger. Ni av ti elever på helse- og sosialfag er jenter, mens nesten alle elevene på studieretning for byggfag er gutter (Raabe 2005). Det er betydelige forskjeller når det gjelder valg av studieretning også i forhold til foreldres utdanningsnivå. Elever som har foreldre med høyere utdanning, velger allmennfag langt oftere enn de som har foreldre med en lavere utdanningsmessig bakgrunn.

Tidligere forskning har vist at for mange unge mennesker er interessant arbeid det viktigste kriterium for valg av framtidig yrke (Karlsen 2001). Yrkesvalg ser slik sett ut til å være nær knyttet til et ønske om å uttrykke personlige interesser gjennom jobben. Verdier knyttet til det å tjene penger

og materiell sikkerhet ser ut til å ha veket plass for verdier som har å gjøre med menneskelige forhold, selvutvikling og livskvalitet (Helve 1993, Baet- hge 1988, 1992). Dette betyr imidlertid ikke at andre typer verdier og pre- feranser er fraværende blant ungdom, og mange unge legger også vekt på lønn og sikkert arbeid (Karlsen 2001). Det er rimelig å anta at ungdomme- nes valg av fag i videregående skole har sammenheng med hvilke aspekter de anser som viktig for valg av framtidig yrke. Selv om mange – og kanskje de fleste – enda ikke har en klar oppfatning av hvilket yrke de vil velge når den tid kommer, har de sannsynligvis en anelse om hvilke trekk ved yrker som virker tiltrekkende, og hvilke trekk som ikke er det. Elevene i surveyen ble derfor spurt en serie spørsmål knyttet til hva de betrakter som viktig og mindre viktig for deres valg av framtidig yrke.

Tabell 1 viser en serie regresjonsmodeller hvor målet har vært å se på sammenhengen mellom hvilke aspekter elevene ser på som viktig for valg av framtidig yrke, og dessuten kjønn, geografisk bakgrunn og mors og fars utdanning.

Tabell 1. Yrkespreferansedimensjoner regrert på kjønn, region og fars og mors utdanningsnivå. N=746^a.

	Altruisme	Karriere- orientering	Sikkerhet/ komfort	Selv- realisering
	b	b	b	b
(Konstant)	1.51***	.11	.13	-.04
Kjønn ^b	-.91***	.16*	.35***	-.18*
Region ^c	-.04	-.06	-.16	-.03
Mors utdanningsnivå ^d	-.10*	-.19***	-.12*	.02
Fars utdanningsnivå ^d	-.00	.07	-.06	.15**
R ²	.21	.02	.04	.02
F	41.36***	3.81**	7.03***	3.40**

* p<.05 **p<.01 ***p<.001

a Alle koeffisienter er ustandardiserte

b Jente=0 og gutt=1

c Urban=0 og rural=1

d Mors og fars utdanningsnivå er kodet i 3 kategorier hvor 1=grunnskole, 2=videregående skole og 3=universitets- eller høyskoleutdanning.

Når det gjelder yrkespreferansedimensjonen *altruistiske aspekter*, viser tabell 1 at kjønn er en meget sterk predikator for vektlegging av denne

dimensjonen. En kan derfor forvente at de valg jenter gjør med hensyn til valg av yrke, er mer påvirket av altruistiske motiver enn det som er tilfelle for gutter. Jenters valg tenderer i gjennomsnitt mer enn gutters valg til å være influert av et ønske om å hjelpe andre mennesker, et ønske om å jobbe med mennesker og så videre. Modellen viser videre at urban-rural-dimensjonen ikke har noen signifikant nettoeffekt på vektlegging av altruistiske aspekter. Mors utdanningsnivå har derimot en betydning og påvirker sammenhengen på den måten at en høyere utdanningsmessig bakgrunn for mor predikerer mindre vektlegging av altruistiske aspekter. Analysene avdekket et samspill mellom kjønn og mors utdanningsnivå, og tabell 2 gir en oversikt over en videre analyse av dette forholdet for alle de fire preferansedimensjonene.

Tabell 2 viser at sammenhengen mellom mors utdanningsnivå og vektlegging av altruistiske aspekter er til stede kun for jentene. Jo lavere utdanningsbakgrunn mor har, jo mer vekt legger jentene i gjennomsnitt på altruistiske aspekter. Dette forholdet er ikke til stede for gutter. Guttene legger sammenlignet med jentene svært liten vekt på altruistiske aspekter, uavhengig av mors utdanningsmessige bakgrunn.

Tabell 2. Jenters og gutters gjennomsnittlige score på 4 preferansedimensjoner etter mors utdanningsnivå. N=746.

		Preferansedimensjoner			
	Mors utdanningsnivå	Altruisme	Karriereorientering	Sikkerhet/komfort	Selvrealisering
JENTE	grunnskole	.51	.04	-.05	-.06
	videregående skole	.30	-.12	-.11	.03
	univ./høgskole	.22	-.18	-.26	.21
	total	.36	-.08	-.13	.05
		(*)	is	is	is
GUTT	grunnskole	-.49	.29	.37	-.10
	videregående skole	-.58	.24	.41	-.04
	univ./høgskole	-.58	-.13	-.03	-.05
	total	-.56	.10	.22	-.06
		is	(*)	(**)	is

Signifikansnivåer ***p<.001 **p<.01 *p<.05, is = ikke signifikant. Signifikanstest ved hjelp av ANOVA

Når det gjelder *karriereorientering* viser analysene i tabell 1 at kjønn er en signifikant prediktor for vektlegging av karriereorientering på den måten

at gutter legger mer vekt på karriereorienterte verdier enn det jenter gjør. Urban–rural-dimensjonen har ikke noen signifikant nettoeffekt på vektlegging av karriereorientering. Mors utdanningsnivå har derimot betydning på den måten at en høyere utdanningsmessig bakgrunn for mor predikerer mindre vektlegging av karriereorientering. Også her antydet analysene et samspill mellom kjønn og mors utdanningsnivå, og en videre analyse av dette forholdet i tabell 2 viser at sammenhengen mellom mors utdanningsnivå og vektlegging av karriereorientering er til stede kun for guttene. Jo høyere utdanningsbakgrunn mor har, jo mindre vekt legger guttene i gjennomsnitt på karriereorientering. Dette forholdet er ikke til stede for jenter. Jentene legger sammenlignet med guttene mindre vekt på karriereorientering, uavhengig av mors utdanningsmessige bakgrunn. Fars utdanningsnivå har ikke noen signifikant nettoeffekt for vektlegging av karriereorientering.

Når det gjelder vektlegging av *sikkerhet/komfort*, viser resultatene i tabell 1 at kjønn er en signifikant predikator for vektlegging av sikkerhet/komfort. Det vil si at gutter legger mer vekt på sikkerhet/komfort enn det jenter gjør. Heller ikke her har urban–rural-dimensjonen noen signifikant nettoeffekt på vektlegging av sikkerhet/komfort. Mors utdanningsnivå har derimot en signifikant nettoeffekt for vektlegging av sikkerhet/komfort, og denne variabelen påvirker sammenhengen på den måten at en høyere utdanningsmessig bakgrunn for mor predikerer mindre vektlegging av sikkerhet/komfort. På samme måte som for de to foregående preferansedimensjonene, er det også her et samspill mellom kjønn og mors utdanningsnivå, og en videre analyse av dette forholdet (se tabell 2) viser at sammenhengen mellom mors utdanningsnivå og vektlegging av sikkerhet/komfort er til stede kun for guttene. Jo lavere utdanningsbakgrunn mor har, jo mindre vekt legger guttene i gjennomsnitt på sikkerhet/komfort. Dette forholdet er ikke til stede for jenter. Jentene legger sammenlignet med guttene mindre vekt på sikkerhet/komfort, uavhengig av mors utdanningsmessige bakgrunn. Fars utdanningsnivå har heller ikke her noen signifikant nettoeffekt for vektlegging av sikkerhet/komfort.

Verken kjønn eller region er en signifikante predikatorer for vektlegging av selvrealisering. Derimot har fars utdanningsnivå en relativt sterk signifikant nettoeffekt, og fars utdanningsnivå påvirker sammenhengen på den måten at en høyere utdanningsmessig bakgrunn for far predikerer mer vektlegging av selvrealisering.

Tabell 3. Respons på spørsmålet «Hvor mye betyr følgende for ditt valg av fremtidig yrke?» for 3 utvalgte spørsmål, etter kjønn. Prosent. N=746.

		Hvor mye betyr det for valg av fremtidig yrke?					
		ingen- ting	lite	noe	mye	svært mye	total
Kombineres med familie ^a	jente	2.0	5.2	19.6	41.1	32.2	460
	gutt	2.5	9.1	31.3	32.4	24.7	275
Liker teknisk arbeid ^b	jente	36.3	31.4	21.9	8.6	1.8	452
	gutt	13.9	19.0	28.8	26.6	11.7	274
Liker praktisk arbeid ^c	jente	3.5	7.2	27.1	38.3	23.9	457
	gutt	6.2	10.6	27.0	38.0	18.2	274

a kjkvadrat test: $kji=20.710$ $df=4$ $p<0.001$

b kjkvadrat test $kji=110.304$ $df=4$ $p<0.001$

c kjkvadrat test $kji=7.535$ $df=4$ $p=0.11$

Til slutt presenteres en analyse av de tre variablene som ikke ble inkludert i noen av dimensjonene i faktoranalysen. Resultatene fra analysen finnes i tabell 3. Tabellen viser at det er en markant kjønnsforskjell når det gjelder vektlegging av viktigheten av at yrket skal la seg kombinere med familie. Det er langt flere jenter enn gutter som mener at dette betyr mye eller svært mye. Dette har ingen sammenheng med sosial bakgrunn. Det er en tydelig kjønnsforskjell også når det gjelder vektlegging av at yrket skal være av teknisk art. Langt flere jenter mener at dette betyr lite eller ingenting for deres valg av yrke enn det som er tilfellet for gutter, mens mange av guttene mener at dette betyr mye eller svært mye. Dette har ingen sammenheng med sosial bakgrunn. Det er ingen kjønnsforskjell når det gjelder vektlegging av praktisk arbeid.

Diskusjon

Formålet med artikkelen var å studere kjønnsforskjeller når det gjelder hva som er viktige aspekter for valg av yrke. De betydelige kjønnsforskjellene når det gjelder valg av VKII-fag ved videregående skole og forskjellene i hva som er viktige aspekter ved framtidig yrke, viser at det Coser (1991) har kalt «kvinnens kulturelle mandat», lever i beste velgående blant dagens generasjon av unge jenter. Dette underbygges av resultater fra en rekke andre studier av jenters og gutters verdistrukturer (Dahlgren 1979, Helve 1993,

Roalsø 1994). Helve (1993) viser at jenter og gutter har ulike krav til hva de vil oppnå gjennom en yrkeskarriere. Mens jenter mener at emosjonell sikkerhet er viktig, legger gutter sterkere vekt på økonomisk sikkerhet. Andre forskere har vært opptatte av at omsorgsarbeid – hva enten det er lønnet eller ulønnet eller brukt i betydningen sinnelag eller sysselsetting (Leira 1992) – er en mer spesifikk del av kvinners livsverden og mer eller mindre fraværende i menns livsverden (Haavind 1984, Wærness 1987).

Analysene i den empiriske delen antydnet også at for jenters del har det kulturelle mandatet en spesielt dominerende posisjon i de lavere sosiale klasser. Jenter med lav sosial bakgrunn verdsetter altruistiske aspekter høyere enn jenter fra høyere sosial bakgrunn, og mange av dem velger fag i videregående skole i overensstemmelse med dette. Det er derfor rimelig å tro at mange av jentene med lav sosial bakgrunn tar sikte på jobber innenfor offentlig helsesektor, og de jobbene de kvalifiserer seg for gjennom å velge omsorgsrelaterte fag i videregående skole, er å finne i underlegne posisjoner. Vektleggingen av altruistiske aspekter leder på denne måten jenter med lav sosial bakgrunn til å strebe etter karrierer som ligger lavt i den økonomiske strukturen. En konsekvens av dette er at de ikke sikter mot yrker som kunne resultert i en stigning i klassestrukturen. I tillegg, basert på den lave andelen av jenter fra høy sosial bakgrunn som velger omsorgsrelaterte fag i den videregående skole, og det faktum at forskjellene med hensyn til vektlegging av altruistiske aspekter mellom jenter fra ulike sosiale bakgrunner tross alt er relativt liten, ser det ut til at selv når jenter fra høyere sosiale lag vektlegger altruistiske aspekter, vil de ikke velge omsorgsrelaterte fag i den videregående skole. Dette betyr at jenter som deler de samme altruistiske verdimønstre, vil foreta forskjellige valg. Mens altruistiske jenter fra lav sosial bakgrunn velger omsorgsrelaterte fag i den videregående skole, og derfor tar sikte på jobber slik som hjelpepleier, velger altruistiske jenter med høy sosial bakgrunn oftere allmennfag, og vil – i det minste i teorien – ha siktet seg inn mot høyere utdanning. De kan fremdeles sikte mot jobber innenfor helsesektoren, men de har mulighet til å sikte mot posisjoner på et høyere nivå, som sykepleiere eller leger.

Analysene viser også at det er viktigere for jenter enn for gutter at valg av yrke skal kunne kombineres med familieforpliktelser. Ifølge Hoel (1997) har en rekke studier (hun refererer blant andre til Blossfeld og Huinink 1991) påvist sammenheng mellom familietilpasset yrkesatferd og karakteren av utdannings- og yrkesaspirasjoner. Unge kvinner som planlegger å gifte seg seint og ha en relativt liten familie, har høye yrkesforventninger. De setter grenser for familierollen, noe som tillater dem å planlegge mer ekspansive arbeidsroller. Unge kvinner som planlegger å være hjemme med

barn i et lengre tidsrom, forfølger mer tradisjonelle kvinneroller i avveiningsen mellom familie og yrkesliv. De er også mer tilbøyelige til å gå inn i mer tradisjonelle kvinneyrker, fordi dette er en tilpasning som er enklere å oppnå innenfor de mest kvinnedominerte yrkene. Rekrutteringen til kvinnedominerte yrker kan derfor være bestemt av et ønske hos kvinnene om å balansere yrkesdeltakelse mot aktuelle eller forventede familieforpliktelser (Gilligan 1982, Reskin og Padavic 1994). Utdannings- og yrkesvalg innebærer dermed samtidig en vurdering av arbeidets plass i tilværelsen, holdt opp mot den plass en ønsker å gi til for eksempel familieliv. Arnot (2002) hevder at ved å betrakte roller knyttet til ekteskap og det å være mor som primære mål i livet, er arbeiderklassekvinner tilbøyelige til å behandle lønnsarbeid som et perifert og sekundært område. For dem tjener livet i hjemmet som den primære kilde til personlig tilfredsstillelse. Selv for middelklassene kan ideologien om likestilling mellom kjønnene bli motvirket av skolens skjulte pensum, som ifølge Arnot vedlikeholder ideologien om feminitet som synonymt med hustru og mor. Selv om skolens fokus er på karriere, kan lærernes holdninger og rådgivning når det gjelder valg av skolefag og så videre, kommunisere at jenter finner sine karrierer innenfor typisk «feminine» yrker, slik som medisin, pedagogikk eller sosialt arbeid.

De empiriske dataene gir ingen mulighet til å si noe om endring i unge menns orientering når det gjelder såkalt altruistiske aspekter. Heller ikke indikerer resultatene at altruistiske aspekter er viktigere for middelklassegutter enn for arbeiderklassegutter. I stedet for legger gutter mer vekt på karriereorientering og aspekter knyttet til sikkerhet og komfort enn jenter gjør, og gutter med mødre med lav utdanningsmessig bakgrunn legger mer vekt på slike aspekter enn de som har mødre med høy utdanningsmessig bakgrunn. Karriereorientering forstås her som en større vektlegging av elementer som sikker jobb og høy lønn. Dette antyder at gutter med lav sosial bakgrunn er mindre villige til å ta sjanser med hensyn til yrkesvalg, og de ønsker ikke å utsette seg selv for situasjoner preget av usikkerhet og risiko. Dette kan implisere at de ikke oppsøker yrker hvor disse karakteristika er framtrepende, og at de dermed «går glipp av» den typen yrker som oftest vil føre til sosial status, penger og prestisje. Som argumentert for også i et tidligere arbeid kan derfor vektleggingen av sikkerhet og komfort fortolkes som en barriere mot å søke høystatusjobber, og dermed en barriere mot å forbedre ens posisjon innenfor samfunnets statushierarkier (Karlsen 2001).

Noter

1. Med den økte bruken av barnehager etc. for svært små barn, ofte allerede fra 1-årsalderen, kan det være plausibelt å spørre om en i økende grad også må begynne å oppfatte tidlig primærsosialisering som noe som finner sted mer og mer innenfor institusjonaliserte settinger.
2. Statistisk sentralbyrå: Aktuell utdanningsstatistikk nr. 1/98.
3. Det er vanskelig å unngå denne typen skjevfordelinger når en opererer med klyngeutvalg, fordi det alltid vil være en del faktorer innenfor klyngene som en ikke har ett hundre prosent kontroll over, noe som i dette tilfellet har å gjøre med skoleklassenes størrelse. I utvalgsprosedyren ble det ikke tatt hensyn til at skoleklassene kan ha forskjellig antall elever. Siden klassene innenfor mekaniske/tekniske fag ofte er mindre enn klassene innenfor for eksempel allmenne fag, har andelen elever fra mekaniske/tekniske fag blitt noe lavere enn det som er tilfelle innenfor populasjonen. Skjevfordelingen kan så «spre» seg til andre variabler, og på grunn av kjønnskjevheter knyttet til fagene har dette ført til en viss underrepresentasjon av gutter i utvalget. Det er imidlertid viktig å merke seg at underrepresentasjonen av elever fra mekaniske/tekniske fag og mannlige elever ikke skyldes spesielt stort frafall fra disse gruppene. Frafallet var likelig fordelt innenfor de fem VKII-gruppene. Når det gjelder kjønnskjevheten i utvalget, har jeg dessuten i de fleste analysene på en eller annen måte kontrollert for effekten av kjønn, slik at dette i minimal grad skal kunne virke inn på analyseresultatene og de konklusjonene som er trukket på bakgrunn av disse.

Litteratur

- Anyon, J. (1983). Intersections of gender and class: Accommodation and resistance by working-class and affluent females to contradictory sex-role ideologies. I Walker, S. og L. Barton (red.): *Gender, class & education*. Sussex: The Falmer Press.
- Arnot, M. (2002). *Reproducing gender? Essays on educational theory and feminist politics*. London & New York: RoutledgeFalmer.
- Baethge, M. mfl. (1988). *Jugend: Arbeit und Identität. Lebensperspektiven und Interessenorientierungen von Jugendlichen*. Opladen: Leske u. Budrich.
- Baethge, M. (1992). Changes in work and education as constituting factors of social identity. Theoretical and political implications. I Halvorsen, T. og O.J. Olsen (red.): *Det kvalifiserte samfunn?* Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Beck, U. (1997). *Risiko og frihet*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Blau, F.D. (1984). Women in the labour force: An overview. I Freeman, J. (red.): *Women: A feminist perspective*. Palo Alto, CA: Mayfield.
- Blossfeld, H.-P. og J. Huinink (1991). Human capital investments or norms of role transitions? How women's schooling and career affect the process of family formation. *American Journal of Sociology*, 97:143–168.

- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in question*. London: Sage.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination*. Cambridge: Polity.
- Bowles, S. og H. Gintis (1976). *Schooling in capitalist America: Educational reform and the contradictions of economic life*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bradley, K. (2000). The incorporation of women into higher education: Paradoxical outcomes? *Sociology of Education*, 73:1–18.
- Broch-Due, A.-K. (1991). Kjønn forstått som kategori, relasjon og prosess. Ungdoms syn på framtidig yrkesaktivitet og omsorgsoppgaver. I Haukaa, R. (red.): *Nye kvinner, nye menn*. Oslo: Ad Notam.
- Chisholm, L. (1997). From unequal opportunities to equal lack of opportunities? Gendered dimensions of social change and youth in Europe. *Young*. 5 (3):30–43.
- Clarricoates, K. (1980). «The Importance of Being Ernest ... Emma ... Tom ... Jane. The perception and categorization of gender conformity and gender deviation in primary schools.» I Deem, R. (red.): *Schooling for women's work*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Coser, R.L. (1991). *In defense of modernity. Role complexity and individual autonomy*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Dahlgren, A. (1979). *Två världar. Om ungdomar och könsroller – ett kunskaps sociologiskt perspektiv*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- David, M.E. (1978). The family-education couple: Towards an analysis of the William Tyndale dispute. I Littlejohn, G. mfl. (red.): *Power and the state*. London: Croom Helm.
- Drotner, K. (1993). Introduktion: Unge kvinder og dobbeltblikket på det moderne. I Drotner, K. og M. Rudberg (red.): *Dobbeltblikk på det moderne. Unge kvinners hverdagsliv og kultur i Norden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Griswold, R. (1993). *Fatherhood in America. A History*. New York: Basic Books.
- Helve, H. (1993). Socialization of attitudes and values among young people in Finland. *Young*, 3:27–39.
- Hoel, M. (1997). *Arbeid og kjønn. Sosiologiske analyser av yrkesløp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holstein-Beck, S. (1995). Consistency and change in the lifeworld of young women. I Fornäs, J. og G. Bolin (red.): *Youth culture in late modernity*. London: Sage.

- Håland, I. og G. Daugstad (2003). Den kjønnsdelte arbeidsmarknaden. *Samfunnsspeilet* nr. 6 2003. Statistisk sentralbyrå.
- Haavind, H. (1984). Love and power in marriage. I Holter, H. (red.): *Patriarchy in a welfare society*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Imsen, G. (2000). «Perspektiver på kjønn og likestilling.» I Imsen, G. (red.): *Kjønn og likestilling i grunnskolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Karlsen, U.D. (2001). Some things never change: Youth and occupational preferences. *Acta Sociologica*, 3:243–255.
- LaRossa, R. (1988). Fatherhood and social change. *Family Relations*, 37:451–457.
- Lupton, D. og L. Barclay, L. (1997). *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. SAGE Publications.
- Mason, J. (1996). Gender, care and sensibility in family and kin relationships. I Holland, J. og L. Adkins (red.): *Sex, sensibility and the gendered body*. London: MacMillan Press.
- McKee, L. og M. O'Brien (1982). The father figure: Some current orientations and historical perspectives. I McKee, L. og M. O'Brien (red.): *The father figure*. London: Tavistock.
- Messner, M. (1993). Changing men and feminist politics in the United States. *Theory and Society*, 22:723–737.
- Pleck, J. (1987). American fathering in historical perspective. I Kimmel, M. (red.): *Changing men: New directions in research on men and masculinity*. Beverly Hills, California: SAGE.
- Poussant, A. (1995). Foreword. I Shapiro, J., M. Diamond og M. Greenberg (red.): *Becoming a father: Contemporary, social, developmental, and clinical perspectives*. New York: Springer.
- Reskin, B.F. og I. Padavic (1994). *Women and men at work*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.
- Roalsø, K.-M. (1994). *Jenters strategier for voksenlivet. En analyse av unge kvinners yrkesaspirasjoner, utdanningsvalg, yrkesmønstre og familiestart*. Oslo: Program for ungdomsforskning, Norges forskningsråd.
- Statistisk sentralbyrå (2000). *Aktuell utdanningsstatistikk* nr. 5/2000.
- Støren, L.A. og C.Å. Arnesen (2003). Et kjønnsdelt utdanningssystem. I Statistisk sentralbyrå: *Utdanning 2003*.
- Sørensen, B.A. (1982). Ansvarsrasjonalitet – om mål-middel tenkning blant kvinner. I Holter, H. (red.): *Kvinner i fellesskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ve, H. (1991). Likestilling, nye læresituasjoner og nye kunnskaper. I Haukaa, R. (red.): *Nye kvinner, nye menn*. Oslo, Ad Notam.
- Wærness, K. (1987). On the rationality of caring. I Sassoon, A.S. (red.): *Women and the state. The shifting boundaries of public and private*. London: Unwin Hyman.

Appendiks

Oppsummering av enheter og faktorladinger for principal component analysis ved hjelp av Varimax rotasjon med Kaiser Normalization for spørsmålet «Hvor viktig er følgende for ditt valg av fremtidig yrke?» ($N = 746$). Rotert komponent-matrise.

Enhet	Faktorer				
	Altruisme	Karriere-orientering	Sikkerhet/komfort	Selvrealisering	Kommunalitet
Lønn	-0.26	0.76	0.16	0.06	0.67
Varig arbeid	0.24	0.78	0.01	-0.01	0.66
Framtidsutsikter	0.06	0.77	0.13	0.17	0.65
Mulig å få jobb på hjemstedet	0.22	-0.01	0.57	0.06	0.38
Fri og uavhengig arbeidssituasjon	-0.13	-0.01	0.22	0.79	0.69
Mulig å kombinere med familieliv	0.35	0.22	0.20	0.42	0.38
Kjenner folk med samme yrke	0.04	0.07	0.75	0.14	0.58
Interessant arbeid	0.28	0.16	-0.22	0.70	0.65
Populært yrke	-0.00	0.19	0.68	-0.09	0.51
Liker å være sammen med mennesker	0.85	0.01	0.08	0.09	0.73
Liker teknisk arbeid	-0.40	0.31	0.37	0.10	0.40
Liker praktisk arbeid	0.42	0.11	0.31	0.15	0.30
Ønsker å hjelpe andre mennesker	0.88	0.00	0.07	0.03	0.78

Note. Uthevet skrift indikerer høyeste faktorladinger.

English Summary

Gender differences and occupational preferences: The maintenance of women's cultural mandate

The purpose of this article is to present a study of occupational preferences among upper secondary school pupils in Norway. Are there gender differences with regard to preferences concerning future occupation? Are such preferences connected with other structural variables, such as social and geographic background?

The theoretical part presents theories that seek to understand how gender-based preferences are developed. These theories are discussed in relation to societal changes related to men's and women's positions in the fields of work and family. The study reveals gender differences regarding occupational preferences, and the most striking finding is girls' continued insistence on pursuing so-called altruistic values. Altruistic values have an especially high standing among girls from lower social backgrounds.

The main conclusion of the article is that girls frequently choose educational fields and occupations in accordance with gender-based socialization, which are educational fields and occupations that emphasize care-giving elements.